

Jürgen Oelkers: A reformpedagógia problémái Summerhill példáján

március 15, 2013

részlet: Jürgen Oelkersnek, a Zürichi Egyetem pedagógia professzorának 2010. október 6-án a svájci Zug-i Pedagógia Főiskolán elhangzott előadásából (forrás)

A „Summerhill” koncepció „eladására” 1960 után került sor. Az amerikai kiadó Harold Hart Neill korábbi könyveiből egy ügyesen összeszerkesztett kötetet állított össze, amihez egy akkoriban nagyon híres pszichoanalitikus Erich Fromm írt előszót. (magyarul megjelent a Summerhill kötetben utószóként) A könyv annak a polgári jogokért harcoló generációnak a számára készült, amely az amerikai egyetemista mozgalomból kelt életre. Hart könyvének a címe „Summerhill: A gyereknevelés egy radikális megközelítése” volt. A könyv 1960 novemberében jelent meg, és 1970-ig több mint kétmillió példányban fogyott el. A könyvsiker megismétlődött Németországban is. Mire az amerikai kiadás 1992-ben megújítására sor került, a példányszámok elérték a 4 milliót, amit nehéz egyszerűen egy a hatvanas évek végi hisztériának tulajdonítani.

1960-ban Neill 77 éves volt, és egy új generáció fedezte fel, akinek számára Neill a lehetetlen lehetségessé válását jelentette: a tekintélyellenes nevelését, amiről 1968 között olyan sokat írtak, amit egyesek dicsőítettek, míg mások pedagógiai horrornak tartottak.

Úgy tűnt, hogy az egész társadalmi rend lenne a vita tárgya,

amikor valójában Neill csak egy hosszú kísérletet irt le, és ami az angol radikális nevelés gyakorlatában már sokféle helyen és alkalommal kipróbálásra került (Gribble 1998[1]; siehe auch Shotton 1993[2]), és aminek magva a gyerekek szabadsága, és nem elsődlegesen a tekintélyelvűséget kritizálja. Summerhill nem a német a második világháború után tekintélytraumáról szól.

Mindazt, amit a nemzetközi Summerhill vitában Neill-nek tulajdonítanak, Neill nem mondta, de az, amit mondani akart szinte nem került meghallásra. Neill tekintélykritikája egy pedagógiai kritika, amelynek célja a megértés nélküli iskola, a moralizáló szülők, nem egyszerűen a „tekintély”. Neill politikai nézeteiben szocialista célokat követett és nem volt anarchista. Ennek megfelelően Summerhill nem egy anarchikus telep. Sokkal inkább, mint az Homer Lane-nél is egy köztársaság, egy kis szabad állam, amely bizonyítani akarja, hogy a gyerekek képesek önmagukat kormányozni.

A gyerekek szabadsága az ötvenes években Angliában egy nyilvánosan vitatott téma volt, azóta, hogy 1954-ben William Golding a „Legyek ura” c. könyvét megjelentette. A regény leírja egy lakatlan szigetre felnőttek nélkül menekülő gyerekek fokozatos, végül drámaivá váló elrugaszkodását a civilizációtól. Az önszerveződés kudarcot vall. A nyilvánosság ebben a történetben Freud agresszió elméletének bizonyítékát látta, ami szerint kizárt, hogy szabad gyerekek képesek önmagukat kormányozni.

Neill ezért állandó védekezésre kényszerült azzal a nézettel szemben, amely azt állította, hogy a felnőttek irányítása/tekintélye nélkül a gyerekek elkallódnak. Neill ezzel szemben azt igyekezett bizonyítani, hogy Summerhillben a gyerekek a nekik adott szabadságot építő módon használják fel. A kísérlet (Summerhill) nem igazolta a velünk született agresszió elméletét, amivel az járt volna, hogy a gyerekek képtelene a felnőttek nélkül önmagukat kormányozni.[3]

Neill Homer Lane-től nem csupán az önkormányzat és a gyerekköztársaság elvét vette át, hanem azt is, hogy az érzelmeknek elsőbbsége van a gyerekek és a fiatalok nevelésében.

Neill számára Mária Montessori és Rudolf Steiner reformpedagógiai intézmények voltak. (Neill: Neill, Neill Orange Peel –1982 208/). Elméleteik rögzítik a gyerekek természetét, és előre tudjuk, hogy mi lesz a nevelés végeredménye. A szabadság ezekben az elméletekben nem játszik központi szervező szerepet, sokkal inkább egy általuk meghatározott rendet alakítanak ki (számos központilag meghatározott szabállyal.) A rend előképét Montessori a lélekben Steiner a kozmoszban látja. Homer Lane a köztársaság (dinamikus) rendjéből indult ki, amely csak akkor valósítható meg, ha magában foglalja a szabadságot, mint alapkövetelményt. Az állami iskolák szabadságuktól megfosztottakat uralnak, valódi szabadság a nevelésben csak akkor lehetséges, ha a kényszereket a tanításban is mellőzzük. A társadalmi rendtől való szabadság nem lehetséges, de minden társas életet szabályozó törvény demokratikus úton megváltoztatható, amennyiben az elvesztette jelentőségét.

Szélsőséges esetben a szabadság olyan messze mehet, hogy a gyerek teljesen elutasít minden formális oktatást. Aki nem akar tanulni, annak nem kell az órákon részt vennie. Ebben a kérdésben döntő a következmények vizsgálata. Aki az iskolában nem tanul meg olvasni és írni, annak se kell negatív következményekkel számolnia, mert egyrészt egy jellem nem függ ettől, másrészt lehetséges a dolgot kompenzálni: Vagy valaki később megtanulja, amit elmulasztott, akkor, amikor erre egy valódi szükség mutatkozik, vagy felébred a vágy ezeket a dolgokat megtanulja. A másik lehetőség, hogy ezek a hátrányok semmilyen szerepet nem játszanak abban, hogy valaki az életét sikeresen élje le. Ha mindezeknek megfelelően pozitív példák fordulnak elő, és ezt a rizikót fel lehet vállalni, akkor elesik egy központi és újra és újra elővett ellenvetés Neill

koncepciója ellen.

[...]

Summerhill gyakorlata 1999-ig soha nem lett semleges megfigyelők által megvizsgálva. (Bernstein?). Ami rendelkezésre áll az a 40-es évektől kezdődően felügyelői jelentések, amelyek vegyes képet mutatnak: néhány közülük szimpátiát mutat (pl. az 1949-es, amit Neill fel is vett a híres Summerhill kötetbe, és ami így magyarul is megjelent – a fordító), mások barátságtalanabbak voltak, és amik után mindig fenyegető volt, hogy bezárják az iskolát, hol a rossz higiéniai körülmények miatt, hol a hiányzó teljesítmények miatt. Végül a hatóságok mégis elfogadták Summerhill létezését, már csak azért is, nemzetközileg tekintélye van az iskolának, és bezárása az egész világ tiltakozását vonta volna maga után. Miután Angliában és Walesben az 1988-as Education Reform Act bevezette az iskolákban az egységes követelményrendszert (központi tanterv) ez a beállítódás megváltozott. 1999 márciusában az angol iskolaértékelő-ügynökség OFSTED egy megsemmisítő jelentést tett közzé az iskola minőségéről, amely a rögtöni bezárást helyezte kilátásba. Ebben az időben 59 gyerek látogatta az iskolát közülük 40-en külföldről. Az OFSTED jelentés abban a mondatban csúcsosodott ki, hogy a tanulók tanulmányi előmenetele komolyan veszélyeztetett, mert elsodrónak „into confusing educational freedom with the negative right not to be taught.” (a megtévesztő tanítástól való szabadság hatására) Ez volt a túske, a szabadság, hogy lehet nem részt venni az órákon, a nélkül, hogy ennek következményei lennének

Egy független utólagos vizsgálat, amelyet egy 8 főből álló csoport 1999 végén és 2000 elején végzett el, egy egész más eredményre jutott: Ellentétben az angol állami iskolákkal megállapította, hogy a tanulók itt nagyon elégedettek az iskolával, hogy az akadémikus teljesítmények jelentősek, hogy a tanulók sokáig megmaradnak, hogy a személyiségfejlődés jó. Azt is megállapították, hogy mindez kapcsolatban van az iskola

filozófiájával (programjával): „Meg kell jegyezzük, hogy az iskola oktatásfilozófiája egészében tiszteletreméltó”

()

Az iskolát nem zárták be. 2007-ben 78 tanulója volt, közülük 75 bentlakó. Az éves iskolapénz a szülők anyagi helyzetét is figyelembe veszi. A bejárók 3087 és 7386 £ között, az internátusban élők £ és £ között fizetnek. Összehasonlításképpen: A legöregebb angol „új” iskolában Abbotsholme-ban egy év 24000 £-ba kerül (190 nap). Más iskolák, mint pl. Bedales még drágábbak.

Az angol iskola-felügyelet utolsó 2007-es jelentése megállapította, hogy az iskola összhangban saját filozófiájával egy megfelelő iskolai képzést nyújt. (OFSTED 2007)[4]

A felügyelet egy négyfokú skálával dolgozik:

- kiváló (outsanding)
- jó (good)
- kielégítő (satisfactory)
- nem megfelelő (inadequate)

Az iskolák nagy többsége a 2-3 fokozaton helyezkedik el. Ez az összesítő fokozat több részjegyből kerül összesítésre:

„Summerhill egy kielégítő minőségű oktatást nyújt a tanulóinak.

A tanulók megfelelően tanulnak és kielégítően haladnak, mert az iskola filozófiájának megfelelően, hatékonyan kapnak lehetőséget kurzusokhoz kapcsolódni, és mert a tanterv (curriculum) kielégítő és megfelel igényeiknek.

Jó minőségű tanítás jó haladást biztosít az órákon és kielégítő haladást a tanulásban az órákon kívül.

A tanulók személyiségfejlődése, beleértve spirituális, morális, társas és kulturális fejlődésüket kiváló.

Viselkedésük jó, elsősorban annak következményeképp, hogy jó minőségben gondoskodnak róluk, támogatják őket.”

Mindez mutatja, hogy „A Summerhill elv” még a „rég” iskola feltámadása ellenére is a hatóságok elismerését kivívta!